

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2024/66

Karar Sayısı : 2024/188

Karar Tarihi: 5/11/2024

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Yalova 4. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un;

A. 23. maddesiyle başlığı ile birlikte yeniden düzenlenen 250. maddesinin (12) numaralı fıkrasında yer alan "...sağır ve dilsizlik..." ibaresinin,

B. 24. maddesiyle başlığı ile birlikte yeniden düzenlenen 251. maddesinin (7) numaralı fıkrasında yer alan "...sağır ve dilsizlik hâlleri..." ibaresinin,

Anayasa'nın 10., 13., 36. ve 61. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 250. maddesinin (12) numaralı fıkrası şöyledir:

"(12) Seri muhakeme usulü, yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hâllerinde uygulanmaz."

2. 251. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"(7) Basit yargılama usulü, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hâlleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmaz."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL'in katılımlarıyla 4/4/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle sınırlama sorunu görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir ancak anılan maddeler uyarınca bir

mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesinin (12) numaralı fıkrasında yer alan "...sağır ve dilsizlik..." ibaresi ile anılan Kanun'un 251. maddesinin (7) numaralı fıkrasında yer alan "...sağır ve dilsizlik hâlleri..." ibaresinin iptalini talep etmiştir.

4. 251. maddenin (7) numaralı fıkrasında yer alan itiraz konusu "...hâlleri..." ibaresi "...sağır ve dilsizlik..." ibaresinin yanı sıra bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmayan "...yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, ..." ibaresi yönünden de geçerli, ortak kural niteliğindedir. Bu itibarla söz konusu fıkra da yer alan kuralın esasına ilişkin incelemenin "...sağır ve dilsizlik..." ibaresi ile sınırlı olarak yapılması gerekir.

5. Açıklanan nedenle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un;

A. 23. maddesiyle başlığı ile birlikte yeniden düzenlenen 250. maddesinin (12) numaralı fıkrasında yer alan "...sağır ve dilsizlik..." ibaresinin esasının incelenmesine,

B. 24. maddesiyle başlığı ile birlikte yeniden düzenlenen 251. maddesinin (7) numaralı fıkrasında yer alan "...sağır ve dilsizlik hâlleri..." ibaresinin esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin anılan fıkra da yer alan "...sağır ve dilsizlik..." ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

6. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ahmet Hakan SOYTÜRK tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Genel Açıklama

7. Seri muhakeme usulü, ceza usul hukuku alanında alternatif çözüm yolu olarak ilk kez 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesinin yeniden düzenlenmesiyle ihdas edilmiştir. Söz konusu usul, anılan Kanun'da açıkça düzenlenen suçlarla sınırlı olmak üzere uygulanabilecek istisnai bir muhakeme yoludur. Anılan maddeyi yeniden düzenleyen 7188 sayılı Kanun'un gerekçesinde de belirtildiği gibi seri muhakeme usulü bir tarafta şüpheli diğer tarafta savcılık ile hüküm ve denetim makamı olarak mahkemenin bulunduğu, muhakeme yönteminin uygulanması teklifinin şüpheli tarafından kabulüne hukuki sonuç bağlayan bir yoldur.

8. 5271 sayılı Kanun kapsamında seri muhakeme usulünün uygulanması için belli şartların gerçekleşmesi gerekir. Anılan Kanun'un 250. maddesinin (1) numaralı fıkrasında; aynı fıkranın (a), (b), (c), (d) ve (e) bentlerinde sayılan suçlarla ilgili olarak Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturma evresi sonunda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde söz konusu usulün uygulanacağı belirtilmiştir.

9. Soruşturma evresi, Kanun'un 2. maddesinde "...yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre..." olarak tanımlanmıştır. 160. maddeye göre suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenen Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek için derhâl için gerçeğini araştırmaya başlaması ve bu kapsamda tüm delilleri toplaması gerekmektedir. Benzer şekilde seri muhakemeye tabi bir suçun işlendiği izlenimini edinen Cumhuriyet savcısının anılan madde uyarınca maddi gerçeği araştırma ve delilleri toplama yükümlülüğü bulunmaktadır.

10. Bu itibarla seri muhakeme usulünün ancak soruşturma evresinin sonunda kamu davası açılması için yeterli şüphenin elde edilmesi hâlinde uygulanabileceği açıktır. Başka bir deyişle Kanun'un iddianame düzenlenmesi için 170. maddenin (2) numaralı fıkrasında aradığı ve seri muhakeme bakımından da geçerli olan yeterli şüphe şartının gerçekleşmemesi durumunda anılan usul uygulanmaksızın kamu davasının açılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekecektir.

11. 250. maddenin (2) ve (3) numaralı fıkralarına göre Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri, şüpheliyi seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirir. Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilir ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi hâlinde bu usul uygulanır.

12. Anılan maddenin (4) numaralı fıkrasına göre ise Cumhuriyet savcısı 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 61. maddesinin (1) numaralı fıkrasında belirtilen hususları gözönünde bulundurarak suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan ve şartları bulunduğu takdirde zincirleme suça ilişkin hükümler uygulandıktan sonra belirlenen cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler.

13. 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesinin (5) ve (6) numaralı fıkralarında Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen hapis cezasının şartlarının bulunması hâlinde 5237 sayılı Kanun'un 50. maddesi uyarınca seçenek yaptırıma çevrileceği veya anılan Kanun'un 51. maddesi uyarınca erteleneceği ya da 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebileceği belirtilmiştir.

14. Söz konusu Kanun'un 250. maddesinin (8) ila (14) numaralı fıkraları arasında seri muhakeme usulünün ne surette uygulanacağı düzenlenmiştir. (8) numaralı fıkranın birinci cümlesi uyarınca Cumhuriyet savcısı şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep edecektir. Talep yazısında hangi hususların yer alacağı da aynı fıkranın ikinci cümlesinde düzenlenmiştir. Fıkranın üçüncü ve dördüncü cümlelerinde ise mahkeme tarafından, fıkraya aykırı olarak düzenlendiği, belirtilen yaptırımda maddi hata yapıldığı, cezanın niteliğine uygun bir güvenlik tedbirinin belirtilmediği veya yaptırım hakkında cezanın seçenek yaptırıma çevrilmesi, ertelenmesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması talep edildiği durumlarda talep edilen

bireyselleştirme yöntemlerinin objektif şartlarının oluşmadığı tespit edildiği takdirde talep yazısının eksikliklerin tamamlanması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına iade edileceği, Cumhuriyet savcısı tarafından eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talep yazısının yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderileceği hükme bağlanmıştır.

15. (9) numaralı fıkra göre talep yazısında eksiklik bulunmadığı veya eksikliklerin tamamlandığı durumlarda mahkeme, şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra (3) numaralı fıkradaki şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere (4) ila (7) numaralı fıkra hükümleri doğrultusunda hüküm kurar; aksi takdirde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir.

16. Anılan maddenin (11) ila (13) numaralı fıkralarında seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı hâller düzenlenmiştir. (11) numaralı fıkra uyarınca suçun iştirak hâlinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi ve seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâllerinde seri muhakeme usulü uygulanmayacaktır. Yine (13) numaralı fıkra da resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır.

17. Basit yargılama usulü de ceza usul hukukunda kovuşturma aşamasına özgü genel yargılama usulüne alternatif olarak ilk kez Kanun'un 251. ve 252. maddelerinin yeniden düzenlenmesiyle ihdas edilmiştir. 251. maddede basit yargılama usulünün uygulanma şartları, 252. maddede ise itiraza ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

18. Basit yargılama usulü, adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarla sınırlı olmak üzere uygulanabilen istisnai bir muhakeme yoludur. 251. maddenin (1) numaralı fıkrasında asliye ceza mahkemesince iddianamenin kabulünden sonra 175. maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca duruşma günü belirlenmeden önce basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebileceği belirtilmiştir.

19. 251. maddenin (2) numaralı fıkrasına göre basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmesi hâlinde tebligatta mahkemece duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği belirtilmek suretiyle iddianamenin sanık, mağdur ve şikâyetçiye tebliğ edilerek tarafların beyan ve savunmalarını iki hafta içinde yazılı olarak bildirmeleri istenecektir. Mahkemenin bu süreçte toplanması gereken belgeleri, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edebilmesi mümkündür.

20. Anılan maddenin (3) ve (4) numaralı fıkralarında ise taraflara beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın 5237 sayılı Kanun'un 61. maddesi dikkate alınmak suretiyle 5271 sayılı Kanun'un 223. maddesinde belirtilen kararlardan birine hükmedilebileceği, mahkûmiyet kararı verildiği takdirde sonuç cezanın dörtte bir oranında indirileceği, mahkemece, koşullarının bulunması hâlinde kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilebileceği veya hapis cezasının ertelenebileceği ya da uygulanmasına sanık tarafından

yazılı olarak karşı çıkılmaması kaydıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Maddenin (5) numaralı fıkrasına göre hükümde itiraz usulü ile itirazın sonuçlarının belirtilmesi gerekmektedir.

B. Anlam ve Kapsam

21. 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesinin (12) numaralı fıkrasında yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı hâller arasında sayılmıştır. Söz konusu fıkra da yer alan "...sağır ve dilsizlik..." ibaresi itiraz konusu kurallardan ilkinin oluşturmaktadır.

22. Anılan Kanun'un 251. maddesinin (7) numaralı fıkrasında da basit yargılama usulünün yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hâlleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. Söz konusu fıkra da yer alan "...sağır ve dilsizlik..." ibaresi itiraz konusu diğer kurallı oluşturmaktadır.

23. Bu itibarla kurallar uyarınca sağır ve dilsizlik hâllerinde seri muhakeme ve basit yargılama usulleri uygulanamayacaktır.

C. İtirazın Gerekçesi

24. Başvuru kararında özetle; bedensel engeli nedeniyle dezavantajlı konumda bulunan sağır ve dilsizler hakkında itiraz konusu kurallar uyarınca seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin uygulanmamasının bu kişilerin maddi ceza hukuku alanına etki eden bir ceza usul kurumundan yararlanamamalarına yol açtığı, bu durumun kanun önünde eşitlik ve ölçülülük ilkelerini ihlal ettiği, anılan kişilerin hak arama özgürlüğünden eksiksiz bir biçimde yararlanamayacağı, yine kuralların devletin engelli kimselerin korunmaları ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirlerin alınması yükümlülüğüyle de bağdaşmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 10., 13., 36. ve 61. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Ç. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

25. Anayasa'nın 10. maddesinde "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. / Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. / Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. / Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. / Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*" denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

26. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişiler arasında ayırım yapılmasını ve kişilere

ayrıcılık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, aynı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa’da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez (AYM, E.2020/95, K.2022/3, 26/1/2022, § 25).

27. Eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa’nın 10. maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişilere farklı muamelenin mevcut olup olmadığı tespit edilmeli, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir. Yapılacak bu belirlemenin ardından ise farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve ölçülü olup olmadığı değerlendirilmelidir.

28. İtiraz konusu kurallarda kişinin sağır ve dilsiz olması hâlinde hakkında seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin uygulanmayacağı öngörülmektedir. Bu çerçevede seri muhakeme ve/veya basit yargılamaya tabi bir suç işlediği iddiasıyla ceza soruşturması/kovuşturmasına muhatap olan sağır ve dilsizler ile diğer şüpheli/sanıkların benzer hukuki konumda oldukları ve karşılaştırılmaya müsait oldukları, kurallar nedeniyle bunlar arasında -sağır ve dilsiz olup olmama temelinde- bir farklılık meydana getirildiği açıktır.

29. Anayasa’nın 61. maddesinin ikinci fıkrasında “*Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.*” denilmektedir. Anayasa’nın 10. maddesinin üçüncü fıkrasında ise devletin engelliler için alacağı tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda Anayasa’nın 10. maddesi gereğince engellilere ilişkin bu görevlerin yerine getirilmesi için pozitif ayrımcılık içeren tedbirler eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz (AYM, E.2022/51, K.2022/94, 20/7/2022, § 18).

30. Sağır ve dilsizlerin anlama ve isteme, başka bir ifadeyle isnat yetenekleri fiziksel ve psikolojik sebeplerle diğer bireylere göre daha yavaş gelişebilir. Bu itibarla davranış ve tercihlerinin sorumluluğunu üstlenme konusunda tam olarak yetkin kabul edilmedikleri durumlarda bu kişileri koruyucu tedbirlerin alınması kamu yararının da bir gereğidir (bazı farklılıklarla birlikte yaş küçüklüğüne ilişkin benzer yönde değerlendirme için bkz. AYM, E.2020/79, K.2023/113, 22/6/2023, § 155).

31. Bu itibarla basit yargılama usulüne ilişkin kuralın gerekçesinde de belirtildiği üzere ceza kovuşturmasında sağır ve dilsiz olan failin özel durumu sebebiyle taraf beyanlarının bizzat hâkim tarafından alınarak delillerin duruşmada tartışılması gerekli görülebilir. Dolayısıyla sağır ve dilsiz şüpheliyi/sanığı korumak amacıyla bunlar hakkında tüm usul güvencelerinin uygulandığı bir yargılama yapılarak karar verilmesi yönünde kanun koyucunun takdir yetkisinin bulunduğu açıktır.

32. Bu yönüyle kuralların yirmi bir yaşını doldurmamış ve cezai sorumlulukları tam olmayan sağır ve dilsizler hakkında ceza kovuşturmasının etkin bir şekilde yürütülerek bu kişilerin korunmalarına ve böylece kamu yararının gerçekleşmesine katkı sağladığı anlaşılmaktadır.

33. Bununla birlikte kurallarla öngörülen farklılığının makul ve nesnel bir nedene sahip olup olmadığının yirmi bir yaşını dolduran sağır ve dilsizler yönünden de değerlendirilmesi gerekir.

34. 5237 sayılı Kanun'un 33. maddesinde sağır ve dilsizlik hâli ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan bir neden olarak düzenlenmiştir. Söz konusu maddede sağır ve dilsiz kişilerin cezai sorumluluğunun belirlenmesinde yaş küçüklüğündeki sorumluluk rejimi dikkate alınmıştır. Anılan maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere sağır ve dilsizlerin algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin daha geç gelişebileceği gözetilerek yaş aralığı farklı belirlenmiştir. Buna göre anılan Kanun'un fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış çocuklara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler hakkında; on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on sekiz yaşını doldurmuş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında uygulanacaktır.

35. Kanun'un 31. maddesinde ise fiilin işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğunun bulunmadığı, bu kişiler hakkında ceza kovuşturmasının yapılamayacağı, çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanabileceği, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurup on beş yaşını doldurmamış olanlardan işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olanlar ile on beş yaşını doldurup on sekiz yaşını doldurmayanlara verilecek cezalarda belli miktar ve oranlarda indirim yapılacağı belirtilmiştir.

36. Dolayısıyla söz konusu düzenlemelere göre yirmi bir yaşını doldurmuş olan sağır ve dilsizlerin cezai sorumluluklarının tam olduğu anlaşılmaktadır.

37. Kurallar uyarınca sağır ve dilsizlik hâline bağlı olarak seri muhakeme usulünün uygulanmaması durumunda yarı oranda, basit yargılama usulünün uygulanmaması durumundaysa dörtte bir oranında ceza indiriminden yararlanamama söz konusu olacaktır. Başka bir ifadeyle aynı fiil sebebiyle yirmi bir yaşını doldurmuş ve cezai sorumluluğu tam olan sağır ve dilsiz faile diğer faillere göre daha fazla ceza verilebilecektir.

38. Seri muhakeme ve basit yargılama usulleri inandırıcılık sorunu taşımayan, karmaşık olmayan veya delillerin sözlü olarak ortaya konulmasını gerektirecek durumların bulunmadığı ve belli bir önemin altındaki suçlar yönünden uygulanmaktadır. Bu suçlar yönünden de sağır ve dilsiz şüpheli/sanık ceza soruşturması veya kovuşturmasında kendisini bizzat savunma hususunda diğer şüpheli/sanıklara göre dezavantajlı bir konumda bulunabilir. Bu sebeple Kanun'da söz konusu dezavantajı gidermeye yönelik güvencelerin bulunup bulunmadığı dikkate alınmalıdır.

39. 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilecek ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi hâlinde bu usul uygulanacaktır. Anılan Kanun'un (9) numaralı fıkrasına göre ise mahkeme, şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra usul kapsamında hüküm kuracaktır. Dolayısıyla şüphelinin iradesinin ön planda olduğu

söz konusu usulün zorunlu müdafii olmadan uygulanmasının mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

40. Basit yargılama usulünde ise Kanun'un 251. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca mahkemeye gerekli görülmesi hâlinde hüküm verilinceye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebilecektir. Yine basit yargılama usulüyle verilen karara karşı itiraz edildiğinde 252. maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca genel hükümlere göre yargılama sürdürülecektir. Söz konusu usul kapsamında sağır ve dilsizler yönünden müdafii ile ilgili olarak Kanun'da yer alan diğer güvencelerin de uygulanacağı açıktır.

41. 150. maddenin (2) numaralı fıkrasında ise müdafii bulunmayan şüpheli veya sanığın sağır ve dilsiz olması hâlinde istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirileceği öngörülmüştür. Yine 202. maddenin (2) ve (3) numaralı fıkraları uyarınca gerek soruşturma gerek kovuşturma aşamasında sağır ve dilsizlerin hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından atanacak tercüman vasıtasıyla savunma yapma imkânları bulunmaktadır. Sağır ve dilsizlerin korunmasına ilişkin devletin pozitif yükümlülüğünün gereği olan bu düzenlemelerin seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin uygulanması sırasında sağır ve dilsizlerin sağlıklı karar verebilmelerine katkı sunduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla öngörülen güvenceler seri muhakeme ve basit yargılama usullerinde sağır ve dilsizlik hâli nedeniyle ortaya çıkan dezavantajlı durumu ortadan kaldıracak niteliktedir.

42. Seri muhakeme ve basit yargılama usullerinde genel yargılama usulünden farklı olarak adil yargılanma hakkının güvencelerinin bir kısmı uygulanmamaktadır. Kuşkusuz adil yargılanma hakkına ilişkin asgari güvencelerin sağlanması kaydıyla yargılamada birtakım usulü güvencelerden feragat edilmesi mümkündür. Bununla birlikte feragatin Anayasa'ya uygun olabilmesi için feragat iradesinin açık olması, sonuçlarının kişiler yönünden makul ve öngörülebilir olması gerekir.

43. Cezai sorumluluğu tam olan, dolayısıyla işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabildiği ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirebildiği kabul edilen bir kişinin Kanun'da sağır ve dilsizler bakımından sağlanan güvenceler de gözetildiğinde seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin -normal bir yargılama usulüne kıyasla- kendisi açısından ortaya çıkarabileceği dezavantajları anlayamayacağı ve anayasal anlamda geçerli bir feragat iradesini ortaya koyamayacağı söylenemez.

44. Dolayısıyla yirmi bir yaşını doldurmuş sağır ve dilsiz şüpheli/sanıklar ile on sekiz yaşını doldurmuş diğer şüpheli/sanıklar arasında seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin uygulanması bakımından oluşturulan farklılığın nesnel ve makul bir sebebi bulunmamaktadır.

45. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 10. maddesine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 36. ve 61. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 10. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 36. ve 61. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 13. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

46. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

47. 5271 sayılı Kanun'un 250. maddesinin (12) numaralı fıkrasında yer alan “...sağır ve dilsizlik...” ibaresinin iptali nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan anılan fıkra da yer alan “...ile...” ibaresinin 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

V. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un;

A. 23. maddesiyle başlığı ile birlikte yeniden düzenlenen 250. maddesinin (12) numaralı fıkrasında yer alan;

1. “...sağır ve dilsizlik...” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

2. “...ile...” ibaresinin 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE,

B. 24. maddesiyle başlığı ile birlikte yeniden düzenlenen 251. maddesinin (7) numaralı fıkrasında yer alan “...sağır ve dilsizlik...” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

5/11/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI